Fed'kovych, I͡Uriĭ
Li͡ubá-zhuba

PG
3948
F4L5

Presented to
The Library
of the
University of Toronto
by
The Ukrainian Youth
Organizations, in Commemoration
of Kruty, February, 1958

Федькович Юрій
Люба-Згуба

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

ЛЮБА́—ЗГУБА

ПОВІСТЬ

(ЗРЕДАҐ. ВАСИЛЬ ВЕРНИВОЛЯ)

КИЇВ—ЛЯИПЦІҐ
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ

КОЛОМИЯ
ГАЛИЦЬКА НАКЛАДНЯ

WINNIPEG MAN.
UKRAINIAN PUBLISHING

PG
3948
F4L5

Друковоно в друкарні К. Г. РЕДЕРА, тов. з обм. порукою в ЛЯЙПЦІҐУ.

675952
14 4. 58

I.

Нічо так чоловікові віку вже не вкоротає, як та люба́[1]). Хто не вірить, най лиш слухає, що розказуватиму.

У нашім селі, знаєте, чинять два храми в рік, один на зимні Николи,[2]) а другий на весні.

Зимні Николи, як здорові знаєте, припадають серед пилипівки; скрипку не можна навіть зачепити, а за танець і не говорім таки нічо; бо якби панотець узнали, то би й церкви не пустили, не то що.

А парубкам та дівкам що за храм без музики? Але на що казати, коли самі здорові знаєте. От тому ж тото[3]) сидять собі наші леґіні[4]) та дівки на зимні Николи красненько

---

[1]) Люба́ = любов, кохання. [2]) Через те, що храм тягнеться декілька днів (річне свято, як ось Великдень — Великодні святки, Різдво — Різдв'яні святки), то й Гуцули вживають тут множини. [3]) Редуплікована (здвоєна) форма — то. [4]) Парубки (мадяр.).

дома, та дозирають хати, а стариня сама собі здоровенька храмує; як же за то дасть Бог дочекати весних[1]) Николів, то вже стариня сидить дома, а молодіж пускають у храм.

От тому ж тото назвали у нас зимний храм чесний, а весняний красний. Та й не дурно його так і прозвали, — хто хоче видіти охоту та красу, то най лиш приходить до нас у красний храм. Скучно йому чей не буде, бо цілі молоді гори тут вам зляжуть, як би їх вітер змів. Але що вам казати, коли навіть і з лядського боку[2]) леґіні приходять. А хороші тоті галицькі леґіні, хороші! Лиш стань, та дивися!

Від нас знов хожують аж до шістьох сіл на храми, — ходятъ до Сергіїв, у Плоску, до Тораків, до Кисселиців, у Дихтинець і в Довгополе, — ба декотрі ходять аж у Шипіт або тяр[3]) аж у Молдовицю.[4]) Та й ніщо вже й казати, скрізь нас так красно та чесно приймають, що дай, Боже, лиш усім добрим людям так! Ми знов за тото стараємось, аби й їх так

---

[1]) Весняних. [2]) Лядський бік = Галичина, волоський бік = Буковина; Галичан дражнять іще буковинські Гуцули Сусиками тому, що вони вітаються словама: «Слава Ісусу Христу», а такого вітання Буковинці не знають. [3]) Навіть (ром.). [4]) Все це села вижницького повіту на Буковині; Шипіт і Молдовиця належали перед війною до кімполюнзького повіта.

повеличати, як вони до нас прийдуть, або ще й ліпше: бо Сторонець,[1]) знаєте, перше село на всі буковинські Гуцули, та ми не хотіли б сорому набратися, а ми, парубки, вже й тілько ні.

Тому тото мій брат, бувало, — він був старшим парубком у селі — скоро прийде неділя перед красним храмом, скличе з церкви всіх леґінів до себе, та дає їм порядок: ти, Федоре, каже, підеш з тими й тими проти Довгопільців; а ти, Андрію, знов із тими й тими підеш мені у стріть Дихтинецьким, і так далі, — так вам уже розпаює красно, що другий і з письма так не удав би, поки світа. — А сам уже старається про базар, — базарисько в нас страх велике, то він як накаже підпарубочні, так його й обтичуть молодими смерічками[2]) та всіляким бростом,[3]) що аж любо дивитись, а стежечки вам починять, стежечки, хоть пай царівна прохожається, не сором!

Жидів з оковитими[4]) горівками позаповідає вам аж із Вижниці, а музику заповість вам місяцем уже наперед аж зо самої Глиниці[5]) або тяр аж із Сучави, що як вам потягнуть смиками, то серденько лиш як на ниточці дригає.

---

[1]) Сторонець-Путилів — місце вродження Федьковича. [2]) Те, що по моск. = піхта. [3]) Зелене, май. [4]) Aqua vitae. [5]) Глиниця село під Чернівцями, заселене осілими Циганами, дуже добрими музиками.

От дасть Бог діждати й храму. Парубки вже знають свою службу; ще до опівночі повстають, повибричуються, поприбираються, як лицарі, плоски[1]) в дзьобні,[2]) колачі в бесаги,[3]) посідають собі на гарні сідлані коники, та гайда зустрічати сторонське парубоцтво, як уже там від брата розказ мали.

А брат вам убереться в кармазин, кресаню[4]) з полами насуне на чоло, порошниці, удвоє через плечі, так і ссяють; а пистоллет аж четверо засадить за ремінь, та й стане собі кінець суток,[5]) як навертається д' церкві, аби тут сторонських парубків ще раз, та ще краще привітати.

Коло брата стоять чотирі післанці для його потріби, два знов післанці стоять кіньми з цього і з того боку села, аби дати знати, як буде надходити славне парубоцтво, а два післанці стоять на цвинтарніх дверях із мальованими фляшками, аби частувати кождого а кождого парубка, котрий ступить через поріг. Така вже, бачите, в нас установа. А ще вам скажу, що тоті чотирі післанці, що стоять із

---

[1]) Пласката (деревляна) пляшка. [2]) Дзьобня, дзьобенька — гарна вовняна торбинка, яку носять на крайках почерез плечі. [3]) Мішки на дорогу, їх буває два; звисають вони зверха на коневі по обох боках. [4]) Широкий повстяний (чорний) гуцульський бриль. [5]) Вузька доріжка, вуличка.

братом, називаються стрільці, бо вони мають таку службу, що скоро яка сторонська дівка надійде, так вони їй зараз на віват мають стріляти, відтак[1]) відводять її два аж у цвинтар, а тут чекає вже моя старша сестра, та веде в церкву святу, де знов середуща сестра жде, аби її красно де постановити.

Кінець села, чути стріляють; це вже йдуть парубки. Музика там стоїть із одним післанцем, а друга з другим, — бо ми, бувало, усігди[2]) по дві музиці кличемо — зачинають відгравати на пригіст,[3]) а Жид, що стоїть із двома непочатими барилками при братові, то лиш усміхається, клятий, бо знає, що так і з порожніми бербеницями[4]) верне домів![5])

Приїдуть парубки. Брат їм клониться, витає мальованими порційками, та й провадить у Божий дім. Тут аж чи не сім попів, а восьмий діякон, соборну службу правлять. Господи! А дяків таки й не рахуй, такого понасходилося, та як вам разом усіма заспівають, то аж якось страх слухати.

Церква в нас красна дуже, та вбрана: образи святі всі під золотом та під сріблом, лиш за тілько хиба, що тісно, таки так тісно, що в храму лиш стариня та дівчата входяться в

---

[1]) Опісля. [2]) Завсіди. [3]) Гостям на привітання [4]) Бочечка на бриндзю. [5]) Додому.

середину, а парубки хиба що світло постановлять та служби віддадуть, відтак мусять виходити надвір, та чекати водосвятія, але леґіні, коби здорові, не конче й журяться про се, — де б уже мав правду дівати! — вони зроблять вам дорогу від церкви аж на гостинець,[1]) та чатують, як яка дівка приходить. Господи! То ж то вже її обзирають із усіх боків! От так лиш нас тут єнорал[2]) на муйштрунку[3]) обзирає.

Приїхали парубки перед церкву. Зараз скочили підпарубочі, що вже напоготові так і стояли, та повідбирали парубкам коні; бо в нас, знаєте, така вже поведінка, що в якунебудь оруду, най буде храм, най буде старощиння[4]), най буде весілля, а най буде таки і простий танець, так мусять підпарубочі ватажним парубкам коней пазити.[5]) Як би який флекев[6]) цього не пантрував,[7]) то й не приймили б його парубки ніколи в парубки. Чи скажете, може, що це діло не добре? Ой, ні, це таки так має бути!

Віддавши парубки коні та скінчивши діло в церкві, стали собі по цвинтарі прохожатись, — а цвинтар у нас великий! — витаються одні

---

[1]) Битий шлях, звичайно: мурований. [2]) Ґенерал. [3]) Оглядини (нім. Musterung). [4]) Сватання. [5]) Доглядати (ром.). [6]) Парубок (ром.). [7]) Дозирав, доглядав.

з одними, пізнаються, сміються, жартують, розказують одні другим, як там у них діється, що там чувати, хто до кого залишив ходити, хто посватався, хто побрав — от звичайно, як бурлакам заряд; чим би й журилися, а чоловік, кажуть, мусить чимось журитися на цім світі — от так і наші парубки.

А й я журився, страх! Одно: що вус той підьчий не хотів рости, а друге: Корочукова Аксенія казала, що прийде на храм, та й не прийшла. І брат мій не був конче при волі, — знати, що також очікував когось, та нема; аж тут, дивлю ся — їдуть сутками два парубки, один рижим, а другий карим, а самі повбирані, що краще й не може бути на світі, — пави та й тілько.

— Бадіко,[1]) — кажу я, та й справляю на гостинець, — адіть![2])

— Гей! — крикнув мій брат, та аж стрепенувся: — де ж, варе,[3]) так прибарили ся? — а сам кинув ся до свого коня, що з другими кіньми парубоцькими стояв у настівниці, сідланий, готовий. Другі парубки тож само собі до коней, але вони ще й не посідали, а брат уже летить у-заводи тих двох гостей зустрічати.

---

[1]) Старшого брата звуть у сім'ї бадікою та ще й йому викають. [2]) Скорочене: а дивіть! [3]) Таки.

Позлітали з коней, як соколи, поцілувалися, коли не більше, як десять раз, пообзиралися, сплакнули трохи, — як би мій фудульний[1]) брат знав, що я вам отсе оповідаю, то, бігме,[2]) ще б у лице мені дав, — а віддавши колачі, ведуться поза шию до церкви; а тимчасом поприлітали й другі леґіні, що з братом у ватазі були, і поклонилися гостям, віддавши колачі. Але доки що куди, доки підпарубочі знов коні повідбирали, минуло вже й водосвятіє, а люде зачали помалу з церкви виходити.

Парубки зараз і цуп, зробили дорогу, куда будуть дівки йти, а самі так і тішаться, що собі з ними поморгають, що тото, бачите, парубоцький накорінок[3]) може! . . .

Брат посадився з тим парубком, що його так щиро дожидав, коло самих дверей: аби вже вам ні однісіньку не перепустити, але обіздрівши її з усіх боків і зпереду, і ззаду — Боже, мене прости; а Ілаш (так звався братів товариш) уже такий рад! А я вже таки аж не можу встояти, так мене, бачите, кортить на дівочі жарти надивитись.

Вийшла одна, не ступає вам здрібна, ні! . . хтось гадав би, що незнатищо. Вийшла друга:

---

[1]) Гордовитий (ром.), фудулія = гордоші (fiducia). [2]) Їй-Богу. [3]) Покоління.

так вам і надюндюжилася, ніби хтось такого діла вже не видів. Вийшла третя: упхала лице в рукав, ніби вона соромиться, а тут так нищечком і дивиться на нас. Вийшла четверта: та вам на парубків моргає, аж таки проситься, — що тут мати з боку її товкмачить, щоби сором у лиці мала, — але де ж там! За нею вийшла п'ята: як зарегочеться! А тітка йде ззаду, та як її впече палицею по спині! Парубки в сміх! Такого реготу наробили, що аж панотець петропопа[1]) мусіли з вівтаря крізь віконце пальцем намахувати, щоби ми тихо були, а нам і ні в тот бік! Лиш Ілаш не любив ніколи з дівок сміятися. Скоро ми в регіт, а він до брата: «А що», каже, «не йдемо, Іванчику?»

Лишень що брат кинув на його, аби мовчав, аж тут виходить із церкви — дівка? Ні, не дівка, але хтось гадав би, що це якась царівочка до нас на храм прийшла, така собі пишна та вбрана! Чоботи червоні, сорочка райтухова,[2]) опинка[3]) волочкова на ній, пояси крамські, а коралів та монества на шиї, може, на яких кількасот левів[4]) срібних. Але все тото фрашки, — подивіться-ко ви їй лиш у

---

[1]) Протопіп. [2]) З білого полотна (нім. Reintuch) [3]) Гуцулки носять замісць спідниці дві опинки: одну зперду, другу ззаду. [4]) Римський, дві короні (ром. leu).

лице, най і Добошева Дзвінка[1]) сховається, а більше не маю вам що й казати.

Скоро ступила через поріг, глипнула ніби трошки гей знепароку по парубках, а відтак чим борше обернулася до дверей, та й махнула ручкою; «Ходіть бо, ходіть же» — а рученька в неї мов лелієнька.

Ілашко аж не стямився.

— А чия це! — питає.

— Та це моя перва сестра, — каже брат, — це моєї яблоницької[2]) тітки донька.

Заки йому це брат розказував, вийшли сестри з церкви, узяли свою Калину (так вона звалася) попід руки й повели на базар, а брат моргнув на парубків, та ну ж усіма й собі на базар за дівками.

Най вони там, здоровенькі, розшабашовуються,[3]) а я вам тимчасом розкажу про Ілаша.

---

[1]) Довбуш — гуцульський герой, опришок, який жив при кінці XVIII. ст. й займався нападами на багачів та панів. Зібрані з них гроші віддавав бідним. Польський уряд не міг собі з ним дати ради й визначив на його голову велику нагороду. Тільки за зрадою Дзвінки, жінки, до якої занадився Довбуш, польському урядові вдалося Довбуша дістати у свої руки. Про нього й досі ходить проміж Гуцулами багато леґенд (як про Кармелюка), співають пісні, й ім'я його кожний Гуцул вимовляє з великою пошаною. [2]) Яблониця — село недалеко Сторонця. [3]) Укладаються, готовляться.

Був це старший парубок довгопільський,[1]) син старої Хороцованихи, що за неї казали, що вона свої сороківці ділеткою міряє. Чи це правда, чи не правда, не знаю вам уповісти, бо вона мені своїми сороківцями не хвалилася, але тілько знаю, що понад неї не знайшлося багача на всі наші гори, а мала вона двох синів: одного Ілаша, що ми за нього говоримо, а другого Василя, що з ним прийшов. Батько їх давно помер, а кажуть, що хожував з Добошем, зрештою, чи ходив, чи не ходив, а сини славні раз мав: один кращий та гарніщий від другого!

Ми змаленьку знались, бо нені наші щось були собі таки не чужі, та й дуже обі на́виділися, але ніхто вже так не любився, як мій брат із Ілашем, а я знов з Василем, — люде нам бувало дивуються. Але ж бо й не було щирої душі понад мого Васильчика. Ні він без мене, покійний, бувало, нічо не орудує, ні я без його; ми навіть і одної днини у парубки вписалися, так то́то[2]) ми собі добре жили!

Ми з Василем були собі ровесники, а наші брати тосамо, лиш що наші брати були чи не шістьма годами старші від нас, от тому й не випадало нам межи старші парубки пхатися;

---

[1]) Довгополе — село в горах. [2]) Дуже.

за тото стали ми собі оба май[1]) у послідн, та дивимося, як виходять дівки, — ніби тóто й ми вже страх як розуміємо, що по чому, а вус ледви що гаразд і засіявся, — але де б, як тот каже, біда ділася? Лишень, бачите, що ми гаразд розморгалися до дівчат, аж тут виходить Калина. Господи, як мій Василь не почервоніє, як мене не вфатить[1]) за руку, а відтак як не задріжить, аж я переполошив ся!

— А се що тобі, Василю, такого? — питаю.

— Та нічо, — каже, — тихо! — а сам як видивиться на неї! — таки б її очима їв.

— А що, може, не красну маю сестру? — запитав я його, жартуючи.

Він мені на це ані слова, але потяг боржій на базар.

II.

На базарі — от звичайно на базарі. Одна музика грає по однім кінці, а друга по другім, шинкарі позасідали собі у два ряди з повними терхами[3]) та з усіляким судником; дівки поставали громадками, та свої речі правлять, хто

---

[1]) Трохи — ром. слово, вживається при другому ступні прикметника, н. пр., май гарний = гарніщий (трохи гарніщий), а часто й без значіння, для скріплення попереднього слова. [2]) Вхопить, ухватить. [3]) На цьому місці: бочечки.

їх там зна, що — от звичайно дівки, а парубки поставали та лагодяться на танець. Танець завів Ілаш із Калиною, а парубки кождий собі по дівці, та гай[1]) за Ілашем, так і розносяться! А топірці[2]) не літають, ні! Аж за очі ловлять, так блищаться в сонці. А днинку дав Бог таку ясну та веселу, що люде аж помолоділи. А дівочки вам не розпусні, ні! — навіть і ні в той бік, що мами ззаду дивляться та лиш собі на носі карбують, кілько би тото донечці кулаків дома всипати, або таки ще дорогою, вертаючи з храму — а храм у нас ведеться через цілих три дні, то назбирається кулаків тих, майй-май![3]) Але дівочки не журяться, — добре, що матірки тут нічо, не кажуть, а дома — хто там бачитиме, як та й що.

Так собі дівочки, а брат із ватажними парубками так звиваються та частують, та приплескують, та додають охоти, звичайно, як гостям, та ще таким милим гостям; а Ілашко Калину таки й не пускає з рук, в-ódно гуля та гуля, а топірчик і не дотикається його, в-ódно понад головою шумить, аж старі люде дивуються, а Калина вам — справді, калина; лиш що калина в гаю цвіте та не говорить, а наша Калина і цвіте, і сміється, і говорить, і мор-

---

[1]) Давай, далі. [2]) Ціпок із держаком у формі сокири, багато цяткований ріжним намистечком. [3]) Багато.

гається подеколи з Ілашком, часом і засоромиться трошки, бо леґінь не знає вже годі, та часом щось і скаже, що й сам не знає, що він казав, — ну, пропав, тай доста того, це вже й сліпий далі уздрів би, не так ми.

Лиш Василь сегодне[1]) ні сміється, ні гуляє, — він і так не конче був до того гуляння, а сегодне йому й не наводи таки нічо', бо можеш іще й у лице дістати. Дивиться на Калину, та й мовчить.

— Та йди бо, та гуляй, — кажу я, — чого-сь[2]) осторопів? Ади, онде стоїть Маріка (моя середуща сестра)! Ану йди, та вже вимахай нею, аби знала, з ким раз гуляла; вона через цілий тиждень так і радується, що з тобою гулятиме.

— Е, що мені там до твоєї сестри, — воркнув Василь — най собі гуляє, про-мене, з ким хоче, зо мною, певне, що не буде.

— Отто ж бо й ти файно[3]) наговорив! Чекай, скажу я Марії, не бійся.

Василь лиш кинув головою, ніби тото оттак: «та кажи, мені байдуже».

— Юрію, а ходи-ко сюда! — закликав мій брат, стоячи та чудуючися, що за танці Ілаш із Калиною виводять, таки аж землі не дося-

---

[1]) Стара укр. форма: сьогодні. [2]) Наріч. форма: чого ти осторопів. [3]) Гарно (нім. fein).

гають. Доста того, що глиницькі цигани самі вже казали: «Ми вже,» кажуть, «по весіллях та по храмах свій вік збули, але такої гульні ми ще, бігме, що не виділи.» А Ілашко ще дужче, гей несамовитий! А не веселий, ні! Гей ніби вже знав, що він оце в-останнє в нас на «краснім храму» гуляє.

Най мені щб хто скаже, що душа не віщує своє горе! Та що з того, що душа віщує, коли серце годі навчити! «Люба́ — згуба,» шепче душечка, а Калинка слухає, та от що: прилипла як мід до леґіня, а тут не знаю, чи коли до-тепер і бачили ся гаразд, бо Яблониця далеко, а Калина як іще була маленькою в нас на храму, так і не була ще до-тепер, і коли б знала, яке ще має діятися, то була б і не приходила. Але що, — чоловік не годен своєї долї так утечи[1]), як земля від сонця не годна відступитися. Та вже най би, зрештою, і так було, лиш коли б тота доля май[2]) по правді робила, а то дасть одному за багато, а другому таки нічого, Бог би її побив!

Але доки долі буде, а я обірву від брата якийсь кулак, бо він мене відколи кликав, а я тут зачав вам рацію про любу́ та про долю, ніби ви цього діла й без мене не знаєте. Господи! От біжу ліпше д' братові.

---

[1]) Наріч. західноукр. форма: утекти. [2]) Більш (ром.). гл. стор. 14. ув. 1.

— Що казатимете, бадічко?

— Іди, — шепнув мені брат у вухо, — та проси неню, аби борше стіл лагодили, бо вже далі пора.

— Зараз, — кажу, та й скочив домів. Наша хата, знаєте, зараз таки коло церкви.

— Нене, — кажу, — бадічка просили, щоби стіл лагодили.

— Та стіл уже, синку, відколи готовий! Хоть зараз най просить.

Я в-заводи до брата:

— Стіл уже давно готовий, бадічко, чи скажете казати музикам, аби стали?

— Кажи, але кажи їм так: що як будемо йти ід хаті, то най же мені грають, не жартують! А при столі аби мені хиба лиш до оченашу втихли.

— Гай, гай! — кажу та й махнув, аби робити, як мені казано, бо я, знаєте, свого брата дома гірше боявся, як тепер, не знати якого єнорала, — та й таки так і має бути, щоб молодший брат старшого боявся, а може ні? Може, де й ні, але в нас межи Гуцулами вже раз така установа, тай ніхто її не переиначить, бо в нас, знаєте, старі руські[1]) обичаї ще чисто втрималися, коли не ліпше як на самій Україні, бо Україною, бачите, орудував, хто

---

[1]) = українські.

хотів, та все їй своє набивав, але до Гуцулів, Богу дякувати, не конче Ляшків, та Недоляшків, та Переляшків, та як погана віра май зветься, — і кортіло. У нас справа швидка: з креса[1]) та в груди — за димом не видко, за громом не вчуєш!

Тото лиш тепер перейшли Гуцули на біду, але зза мого верем'я ще инак було. Ох, ох, милий Боже! Ти високо, цар далеко, а песі-віри роблять, що хотять. Але чей колись і на наші ворота сонце засвітить!

У нас на храмах оббирають також старосту, як би й на весіллі. У нас тоді був один чоловік, Ферик називався, за храмського старосту. От і прийшов, та й став просити до столу, — а тото[2]) вже таки гаразд пізно було, так собі парубоцтво здорове погуляло, і ні в той бік,[3]) що сонечко вже потало в Чорногору,[4]) аби там нашому панові Добошеві поклонитися, та й його у «красний храм» до нас запросити. Чогось бариться ще любчик наш, — але прийде він колись, хиба би тоту Чорногору вітер

---

[1]) З рушниці (кріс — креса або кріса). [2]) Те, що звичайно кажеться: воно, це. [3]) Не звертає уваги. [4]) Найвища гора, а власне ґрупа гір у східних (гуцульських) Карпатах — народ оповідає, що там похований Довбуш, але не вмер, а тільки спить і колись прокинеться і пімститься за всі кривди Гуцулів на кривдниках.

уже роздув. А доки він прийде — то ми хиба ходімо з Богом, та просимо й вас, пани мої чесні, будьте ласкаві на хліб, на сіль, та на що Бог дав, та добрі люде прилагодили. Не гордуйте, прошу; хоть у нас великі приправи не найдете, то найдете чисте серце та думку, а хоть тота думка трохи бистра, як ті вітрове в наших горах, то нічо тото не шкодить; ліпше так, міркую, як би ми ходили замлілі та бездушні, як ті ваші міщане, що щиру думку та нітвісти[1]) май що малпують, а тут би раді чоловіка в лижці води утопити. Ми не так: ми вас хиба у медку солоденькім утопимо, а бити вас, бігме, не мемо,[2]) — най вас Господь б'є ласкою своєю та всім добром, а ви знов будьте добрі на нас та не цурайтеся нас, простих Гуцулів, ані нашого столу. Просимо, будьте ласкаві!

Музики пішли вперед, за ними повели мої сестри та дівки з сестриної ватаги сторонських дівок. Відтак пішли другі музики, а за ними рушили парубки, — насамперед мій брат вів Ілаша, і так далі провадив кождий парубок із братової ватаги все по два сторонські парубки, як тото вже в нас установа. А я свого Василька ледви відшукав по базарі: стояв собі, сердеш-

---

[1]) Не знати що. [2]) У гірських діялектах форми: му, меш, ме . . . ставляться й перед дієсловом, із яким творять будучий час.

ний, під явором та мнув ширинську[1]) в руках. Аж тут я зирк на його, а він плаче!

— А це, Василю, якої? — писнув я, — а чи тобі лиш хто що не казав?

— Не казав, — каже, а сам ще дужче!

— Я це не розумію, — кажу, — може, я тобі чим прогрішив, та тобі так банно?[2]) Коли що було, братчику, то вибачай, я це, бігме, не хотячи. Цить же, не плач!

Він лиш на мене подивився, а далі промовив:

— Ти мені, Юрійку, нічо, не винен.

— Так чого ж плачеш? Гей! Як би Марійка виділа, що такий леґінь, моспане, плаче, тото ж би сміялася! А хто ж бо таке видів?!

Трафив я на лік: як опарений кинувся мій Василько, обтерся боржій, та й уфатив мене за руку.

— Ходім! — каже.

— От так, то що инше, — кажу я, — так але́,[3]) ходім.

Та й пішли.

— Лиш не сади мене коло . . .

— Коло кого? — питаю.

— Та коло Калини, чи як її там звете.

---

[1]) Хусточка. [2]) Тужно, сумно; банувати = тужити, сумувати. [3]) «Але́» в похвальному розумінню = так — то як слід, так — то я розумію.

— Та хоть би й рад посадити, то не посажу, — кажу, — бо коло неї Ілаш сидітиме.

— Ілаш? — заскреготав мій товариш зубами, та й більше нічого не говорив через цілий вечер; ти б казав, що хтось його замовив.

У хаті — звичайно, як у храму. Стіни оббиті коверцями, світло горить; куда обернешся, столи аж угинаються, по тім боці за столом сидять дівки, як ті квіти у грядочці, а по цім боці коло столу сидить знову славне парубоцтво та щебече собі як дрозди. На стільці проти столів сидять музики та заводять, як то звичайно перед вечерею, якоїсь волоської[1]) туги, що аж серденько топиться, а коло печі пораються неня аж із трьома кухарками, та ладять страву.

Ілаш сидить проти Калини, я свого Василя посадив проти Марії, а сам пішов братові помагати; бо брат, знаєте, не мав при столі сидіти, але за гості старатися, — така вже в нас, бачите, поведінка.

Помирилися, помолилися щиро Богу небесному, староста поклав на стіл аж шість мисок великих грітої з медом горілки, та став частувати; я знов із братом крою колачі, неня подали страву на стіл, парубки чаркують порцій-

---

[1]) Ромунські (волоські) пісні дуже сумні, протяжливі (дойни).

ками, аж любо, а дівок силою засипають, котра не хоче випити. Бесіда мила, козацька; брат та ватажні парубки гостеньків усе демнáють,[1]) усе просять, ненька такі раді, що аж Богу святому моляться, а Ілаш топиться таки, дивлячись на свою Калину, а вона знов гине, дивлячись на його. Лиш Василь як сидить, так сидить собі невеселий. Що сестра його займає, що другі дівчата зачіпають, — бо понад Василя, знаєте, не було кращого парубка па цілу Буковину, — щб таки неня та брат та я приговорюємо, годі! Та й роби з ним, що хоч. Але, дивлюся я, сестра лиш ув'яла. Я кинувся до неї.

— Сестро, а вам що?

Прибігли й неня:

— Я бо тобі не казала, Маріє, аби ти тілько не гуляла? Боже мій, з тими дівками! Як вони не хочуть мене слухати!

— Та Марія, — кажу, —. і кроку вам сегодне не зробила в танці. Чого бо й ви ще від неї хочете? А дайте ж покій дівчині.

Неня аж зажурилися:

— Так чого ж? — кажуть; — чи не з очей лишень? Одокіє! А заведи-ко сестру до комори та постели, най трошки ляже, може їй лекше буде.

---

[1]) Принукують, припрошують (ром.).

Одокія (старша) взяла сестру попід силу,[1]) та веде у кліть,[2]) а я кинув ся вперед, аби боржій кліть відомкнути та постелити.

III.

От лишень-що Одокія положила сестру на підклад[3]) та накрила, аж тут кричить мій брат з хорім:[4])

— Юрію, а де ти?

— Осьде, бадічко! — відзиваю ся я та й біжу в хороми.

— А подивися-ко, де Василь дівся, — каже брат, — я й ні в тот бік, як він вийшов із хати.

Я кинувся надвір, нема, — у пасіку, нема; аж дивлюсь у пастівник, а він коня собі лагодить.

— А це якої знов, Василю?

— Та от такої, що хочу їхати домів.

— Коли б хоть горілки був пив, то ще не дивував ся б тобі, а то й горілки не кушав,[5]) а таке зводить, що сміх і людям уповідати. А неня та брат що казали б, як би це ти зробив?

---

[1]) Попід пахи. [2]) В комірку. [3]) Постілка. [4]) Сіни. [5]) Коштував, пробував.

— От скажеш їм, що я заслаб чогось, та й поїхав додому.

— Але ж бо так![1]) Та брат мені кулаків надавав би, що й до других Николів чув би, як би я йому сказав, що ти занедужав, а я тебе додому пустив, та ще й самого. Не пускаю, — кажу.

А сам трутив його від коня, здоймив сідло та поніс у кліть, аби замкнути.

В мене діло, бувало, горить; загадав тай зробив. Виходжу на двір, а Василь іще в пастівниці, як стояв, так і стоїть.

— Ходи в хату, Васильку, — яв[2]) я його по-добру голубити, бо знав, що фрикою[3]) з ним і тілько не вдію. — Ану ж, ходім, — кажу; — мене так кортить із тобою горілки випити, аж страх! Я її сегодне й не коштував. Ану, брате, та вип'ємо і собі по чарці, ворогам на збитки!

— Чекай, — каже, — зараз піду, най лиш трошки прохолоджуся, бо мені душно.

— Так же ходімо в сад, — кажу я йому, — там так красно; там я тебе проведу, а відтак підемо оба в хату.

— Ходім! — каже, та й пішли.

---

[1]) Та де ж таки (здивов.), чи б то й пак. [2]) Почав (яти, йму). [3]) Лайкою, дошкулюванням (ром.), фричити = лаяти, дошкулювати.

Під садом стояла наша пасіка, на всі боки обцаркована,[1]) а мали ми тоді більше, як двіста маток бджіл. Під пасікою була лавочка.

— От тут, — каже Василь, — сядьмо собі.

— Добре, — кажу, та й посідали.

Гості одні в хаті бавляться (бо вже було по вечері): одні гуляють надворі, а декотрі співають собі за музиками, навіть і неня, що до співанок не конче ласі були, заспівали собі з добрими людьми; не так уже про свою волю, бо вони дуже вам із роду журливі були, але аби гостям охоти додати. А музика так красно й потягає за співанками, Боже любий! Шкода, що до нас не конче добре було чутися, бо пасіка гей далічко від хати. За тото ж бо місяць так нам красненько і світить! А Василь мій так таки вам затужив, що аж не можу вам сказати.

— Та й не уповіш мені, товаришу, що тобі є такого? — питаю я по часові.[2])

— А цить же, — каже він тай слухає. Аж чуємо, двері рип до пасіки.

— Братчику, любчику, голубчику, — став хтось усередині казати, — дай мені яку пораду, бо гину.

— Та годі ж бо, Ілашу, годі! — обізвався мій брат. — Порада тобі готова: ти любиш Ка-

---

[1]) Обгороджена (ром.). [2]) За якийся час.

лину, а Калина любить тебе, — віно хоть би в' моїх сестер, таке! А дівка, як сам знаєш; та до того тобі така господарна,[1]) що пари їй нема. Стара знов жона чесна та ані раз[2]) не фудульна. От шли в неділю по рушники, та й годі. Твоя неня, знаю, що відразу пристануть, а я з Калиною самий поговорю, скоро по храму, та й усе буде добре, так маю в Бога надію.

Ілаш аж підскочив, та братові поза шию:

— Ей, світе ти мій, братчику ти мій щирий та любий!

Більше не міг і промовити з радощів.

— Та годі бо, годі — каже брат, — бо ще мене задушиш.

— Та коли ж бо я не маю брата понад тебе, — каже Ілаш, — тай не зможу тобі віддячитися. Чому мені Бог не дав сестру, щоб був її за тебе віддав.

— За тото, — перебив його брат, — дам я свою одну сестру за Василя; знаєш, от, може, таки Марію, бо вона на його щось дуже приязно сегодне дивилася.

— Але́ що даш?[3]) — питає Ілаш весело.

— Чому ні? — каже брат.

— Дай руку!

— Осьде й рука, і слово, що дам.

---

[1]) Хазяїнувита. [2]) Ані трохи. [3]) Даси.

— Ходім же пити слово[1]), — каже Ілаш.

— Ходім!

Та й пішли. А Василь як вам засміється! Ще й сегодне мені страшно від його такого сміху.

— А чув? — питає мене.

— Чув.

— Так ходім і ми в хату, щоб виділи, як буде твій брат із моїм братом слово пити.

— Добре, — кажу, — ходім!

Взялися та й пішли.

IV.

Минув і храм. Гості роз'їхалися, кождий у своє. Брат випроводжав тітку аж проти Устерік,[2]) та також вернувся, діставши від Калини що вже красну та красну шовкову хустку на шию (ще й сегодне її має), а мені знов дала премудру[3]) дзьоблинку мицькову[4]) та й запрядач делікатний. Брат їй знов віддарувався крамськими чобітьми жовтими, а я дуже мудрою політичкою[5]) багровою, на п'ядь. У нас

---

[1]) Слово = змова, неофіціяльні заручини, слово-пити = запивати після заручин на доказ, що ті, що змовилися, додержать слова, та ще з радощів, щось як могорич. [2]) Село на Гуцульщині. [3]) Штудерну. [4]) З вовни молодих ягнят; мицька — вовна молодих ягнят. [5]) Стьожкою.

бо, бачите, вже така установа, що родина, як іде в гості, то дарується. Чому тото так, то не знаю, але як люде роблять, так і ми.

Храм був у понедівнок, а на другу неділю, прийшовши з церкви та пообідавши, неня собі лягли на постіль припочивати; бо з великої оруди та гей трудні[1]) були, — а брат узяв чудотворник у руки, та читає коло стола на голос; бо неня дуже любили слухати, як він читає, часом так і задрімають солодко, от як і тепер. Сестри знов сидять собі надворі на приспі,[2]) та, — от як тото вже дівкам заряд[3]) — регочуться та судять других дівок, що у храму були: ба ця мала згрібну[4]) сорочку, ба ця мала подерті чоботи, ба та не знала гуляти, а на тій урвали хлопці морщиння,[5]) ба друга знов випила порцію горілки відразу (ніби вони не п'ють, лиш аби ніхто не видів), ба ця знов сяк, ба та знов так, — от, що й робили б більше! До того ще посходилися від сусід дівки — ярмарок та й годі! Аж брат мусів вийти, та їх у сад нагнати, бо були б не дали нені й відпочити. Лише сестричка Марічка не була межи ними, — лежала вона собі, сердешна, в пасіці, та так і плаче тихесенько,

---

[1]) Наче втомлені; трудний = втомлений від трудів. [2]) Призьбі. [3]) Як у них заряджено, який звичай. [4]) З грубого полотна. [5]) Фалди.

ніхто не знає чого, а приповістися[1]) й мені навіть не хотіла, не так аби кому другому сказала.

— Що вам сестричко? — питаюся її, ввійшовши до пасіки (бо в нас, знаєте, кажеться старшим браттям та сестрам «ви»). — Ви щось від того храму як не свої стали, — чи вам лиш хто що не казав? Та же маєте на щось братів претці,[2]) Господи! Скажіть лиш бадіці або мені, та ми його в капусту посічемо.

— Ніщо, братчику, — сказала сестра, та лиш ручкою махнула, а далі й каже: — От сегодне однако неділя, поїхав би в Довгополе відвідати Василя, — а це доказала вам уже на-силу, та й сховала головку в джергу.[3])

Мене неня в голову не била; знав і я, куда, що й по чому в світі.

— Їду, — кажу, — коби лиш бадіка хотіли пустити. А ви нічо', сестричко, не переказуєте в Довгополе?

Сестра лиш на мене подивилася.

Боже милий, Боже! Сестричко моя люба, тепер уже на мене не подивишся ніколи синесенькими твоїми очицями. Сльози мені закрутилися . . . вийшов із пасіки, не допитуючися далі.

---

[1]) Зрадитися. [2]) Таки (поль). [3]) Грубе покривало з овечої вовни, зішите з ліжників (вузьких килимів), — домашньої роботи.

Увійшов я в хату. Брат усе читав, як читав коло стола. Неня дрімали, а я став коло неї, тай чекаю, як брат стане.

— Може, тобі чого треба, Юрію? — запитав по часі.

— Чи не пустили б ви мене, бадічку, у Довгополе? Кортить мене видознати[1]) за Василя.

— Про-мене, — каже брат, погадавши часок. — А з чим же ж ти підеш, коли й колачі минулися, і горілки дасть Біг?

— Горілка буде, — кажу, — коби гроші, а колачів я маю пару ще своїх.

Брат посяг у ремінь та й виймив мені сороківця:

— На! — каже, — та возьмеш по дорозі око[2]) горілки, а тепер уберися мені пишно та прийди сюда, щоб тебе обіздрів.

Я в-підскоки у кліть, — от уже й убрався та входжу.

Брат подивився по мені, та й не мав уже що й казати, бо до уборів не взяв мене кат. Як вам, бувало, порошниці утру та топірчик, то не дбаю, аби й до самого цісаря у старости.

— Іди ж, хлопче, та не барися мені туда, — наповідає[3]) брат; — ходом та й назад!

---

[1]) Вивідатися. [2]) Міра, більш за літру. [3]) Напоминає.

Я насунув брови:

— Що мене, — гадаю собі, — мають бадіка хлопцем звати, коли я вже, Богу дякувати, парубок, а вус уже таки сіється . . . гм . . .

Брат усміхнувся та, аби мене потішити, й каже:

— А котрим ти конем їдеш, хло!?[1])

— А котрим же їхав би? Рижим!

— Дай рижому пóкій, — каже брат, — він недавно з дороги, — бери мого.

Не треба мені це було двічі казати, — як скочу! На мліг[2]) ока був рижий розсідланий, а вороний осідланий! Ей, тó ж то був бо раз і коник уже! Хоть під якого отамана!

Увійшов я в хату:

— Я вже готовий, бадічко, чи кажете йти?

— Іди, йди! — каже брат, — та поклонися там Ілашеві, щоби здоров був; скажеш йому, що на Петра будемо бачитися, або, може, й борше.

— Гай, гай![3]) — кажу я, — оставайте, бадічко, здорові!

---

[1]) Гуцули часто кличний відмінок скорочують, н. пр.: б р а! (брате), П е! (Петре), П а л а! (Палажко), х л о! (хлопче) і т. д. [2]) На миг (поль). [3]) Добре, добре (знак згоди).

Але лишень що я на поріг, а молодша сестра з криком, у-стріть[1]) ме́не:

— Ілаш із Василем, бадічко!

— Де?! — крикнув брат та кинув книжку на стіл, а сам вибіг з хати.

— Адіть, бадіко, адіть, онде право[2]) Кодоманки. Та й у кучмах,[3]) не видите? Адіть!

Брат аж плеснув у долоні:

— Квапився, нема що й казати. Біжи, винеси мені кресаню, най іду пана молодого зустрічати.

А самий такий рад!

Сестра побігла за кресанею, а я вже не сердитий, ні! Та й чи ж і нема чого сердитися? У-ряди-годи придалося мені на братовім коні їхати, та й з того нема нічо', — то ж би вже були Довгопільці дивилися, а Корочукова Аксенія! — аж трохи що не заплакав. Але ніколи було, бо брат кину́в, та побігли ми боржій у-стріть пана молодого.

«Слихом слиха́ти,
Видом видати, —
А пана молодого витати:
Щастєм, здоровлєм,
Розумом добрим,
Ласкою Господньою,
Дружиною надобною.

---

[1]) Мені назустріч. [2]) Просто, напроти. [3]) Волохата шапка з кожуха.

Най тобі, брате, чи хочу казати, пане молодий, — Бог дає

І з роси,
І з води,
І з усеї лободи.
А Пречиста Діва
За столом сіла,
А за нею добрі люде
Тобі доленьку судять:
Як золото ясна,
Як весна красна,
Як хліб добра,
Усьому світові вподобна.»

Скоро це брат проказав, так і зняв кресаню, та й уклонився аж тричі.

Ілаш нічого не відповів, але як скочить із коня, як обійме бадіку, як стане цілувати, аж мало що не перевернулися.

— Дя́кувать тобі, братчику! — тілько й бесіди з його.

— Та годі вже, брате, годі! — стали бадіка казати; — уповідай, як там було, як тебе стара приймила, що Калина казала, що твоя неня казали, що Довгопільські дівчата говорили, почувши, що ти на стороні[1]) посватав, — що?

— Ей . . ., та бо ти такого насипав, що я вже нічого не знаю, — каже Ілаш, — а мені

---

[1]) Не у свойому селі.

й так лиш одно в голові: моя Калинка. Ех, тóто вже нажиюся та нажию, бо є з ким! Чим же я тобі віддячуся, братчику мій єдиний?!

Та й знов братові поза шию.

— От і не говорив би таке, — каже брат, — та ще й проти ночі, — ніби тото я в тім що свідім?[1]) От любить та й пов'язала, — ходім д' хаті!

Коли це браття говорили, стояв Василь із боку, та лиш усміхався, а сам такий марний, марний! — гірш моєї сестрички. Ніхто у світі не сказав би, що це він, тот Василь, що за ним дівки гибли;[2]) аж очі йому потали в голову.

— Як же, пане піддружбо?[3]) — жартую я до його, — я тобі вклонив ся, а ти мені ані слова, — що це такого має значити? Зараз мені встати з коня, та красно мене привітати! Чуєш? Або хоч, щоби я сів он на карого, та поїхав пріч, аби тебе й не видіти? Видиш, онде кінь уже стоїть таки сідланий готовий, я лишень що хотів до тебе на Довгополе їхати.

— Чого? — перетяв Василь.

— От так! Чого? Аби ви́дознати, що ти дієш; бо я боявся, що ти, може, розболівся. Та й так. Чого ти такий страшний став, Василю?

---

[1]) = свідомий, хиба я що про те знаю. [2]) Гинули. [3]) Молодчий дружко (дружба) на́ весіллі.

— Я, страшний? Та хоть би й так, що кому до того? А ти не кажи мені більше таке, бо . . .

— Бо що? — став я питати, — може, мені в лице даш?

— Щоби знав, що таки дам. Що кому до того, який я в лиці?

— Так?

— Так!

— Ну, добре, що знаю, — кажу я. — Більше ти на мене токма[1]) за це не будеш гніватися.

А сам умовк. Більше я до його не промовив цього вечера ані слова, такий мені жаль був великий. А я вже таку натуру маю з-роду, що дуже багато треба, аби мене розсердити, але як мене вже хто вразить до живого, так моє серце вже не обернеться, поки світа. Але не, аби я, може, на його ворогував; крий, Господи! І сприяти йому буду і в вогонь за його піду, а говорити вже не буду, хиба він сам мене на бесіду зачепив би; та й то відповім йому на його запитаннє, розговорюватися вже не буду, ані йому моє добре серце не покажу. Не красно це так, знаю дуже добре, але що ж буду вже робити, коли натура така лукава.

---

[1]) Тільки, вже (ром.).

V.

Повходили в хату.

Неня як учули, що Ілаш уже посватаний, тай із ким, та й як, такі вже раді, що аж Богу моляться, та в долошки[1]) плещуть; бо вони, знаєте, Ілаша дуже на́виділи з-роду. Позасідали поза стіл, — одна сестра кинулася до печі, друга до циган по скрипника — найміття розіслав брат по парубках спрошувати, мене знов по горілку до Жида, а сам такий охочий, аж гуляє. Не тому, може, що Ілаш його запросив у старші дружби, але він тому такий рад, що його Ілашко з радіщ аж не знає, що собі робити.

От і моя лиха воля минула помалу. Проти коршми стрітив Лейбину Аницю; став, поговорив трошки, пожартував, ущипнув зо двічі, от — і попустило трохи з серця. У пропінації[2]) приповів старому Дувидові за того Жида, що не хотів устати. А це так було:

«Одному чоловікові злягла в ночі жінка, так він, сердешний, не знав із радіщ, що робити, але вхопив барилку, та побіг у коршму.

— Абрамку, а спите ви?

— Гм?

---

[1]) Долонешки. [2]) У коршмі.

— Чи спите ви, кажу?

— Сплю.

— Встаньте та дайте горілки.

— А багато?

— Пів відра.

— А на що тобі аж пів відра?

— Мені жінка злягла, то мені треба.

— І моє жінке лягло, нівроке, та їй не треба горілке, а тобі треба; не встану.

— Але встаньте, коли я вас прошу.

— Я тобі казало, що я не встану; ну, йди собі. Може, ти хочеш що украсти або зрабувати. Іди собі; ну, йди!

— Ей, Господи бо з вами!

— Що, Господи? Що? Ніби мене твій Господь здойме? Іди собі, кажу, до дідке, бо буду ґвалт кричати. От таки зараз кричу, ну!

— Ей, бо й ви, Абрамку! От, таки дасть Бог, що ви встанете.

— Що хлоп св . .я рохкає, що Бог дасть та я встану? А Бог таки дасть, та я не встану.»

Аж Дувид самий засміявся, а товста Дувидиха аж за черево береться:

— Дувидлєбен, ґіб же ім а ґіт бромфен![1])

Хоть я тоді ще по-німецьки не розумів, то я претці знав, що до чого йде.

---

[1]) Дувидку-серце, дай же йому доброї горілки (жид.).

— Дайте, Дувидку, — кажу, — дайте, та вам колись іще якоїсь приповім.

Дувид і вточив мені зпід самого чопа, аж вам цяти б'ють. А мені стало зараз іще легше на серці, як від Лейбинової Аниці. Боже милий! Нема тóто, як молоді літа!

Дома застав уже повно леґінів, а Ілаш мені зараз і поклонився та й став просити:

— Клонюся вперед Богу святому, а відтак вам, чесний брате та й товаришу, щоб були ласкаві на цесь[1]) колач (а тут мені вже такі великі два колачі плетені міські й подає!) тай до мене на весілля в післанці.

Я приймаю колачі та й дивлю ся на брата:

— Як ви кажете, бадічко?

— І овшем,[2]) — каже брат, — позволю: чому ні!

От лиха воля минула й дорешти; та коли б то, але ще й тої втіхи тілько відкись узялось, що вже аж за багато було, а тут ні з ким навіть і своє серце поділити (бо до Василя вже сам ні-чичирк). От підійшов я до Ілаша та й кажу:

— А чи бачили ви тоті пістоллєта, що мені бадіка онóгди[3]) зза гори винесли?

---

[1]) Здвоєна форма = отсей, отсесь. [2]) Навпаки, у значінню згоди (поль.). [3]) Недавно.

— Пістоллєта? — крикнув Василь, схопившися з місця, — ану, покажи!

— Ану-ко, покажи! — повторив і Ілаш.

Я побіг у кліть, та й виношу пістоллєта, а тут такий рад, що на моїм таки стало; бо я знав, що Василь із-роду за зброєю таки аж гине.

— Ади! — кажу до Василя.

— А набиті? — питає.

— Не набиті, — кажу, — або чому?

— Так на що ж мені їх показуєш, — рік Василь, сівши собі знов, як сидів. — Спряч[1]) їх собі!

— Зійшов із розуму, та й годі! — гадаю я собі, а сам іду до Ілаша, щоб хоть йому похвалитися.

— Адіть! — кажу, — що за мудрота! Лиш ножів іще не маю.

— Я тобі подарую свої ножі, — обізвався Василь, мені їх однако не треба. От будеш мати по мені, чи там від мене пам'ятку.

— А ти на що ножів збавлявсь би? — обізвався мій брат до Василя.

А відтак каже до мене:

— Я тобі самий справлю ножі. От і завтра можеш піти у Плоску, та сказати собі робити пару ножів та й вилки, які сам злюбиш.

---

[1]) Сховай.

— Та вже, коли кажете ножі робити, бадіко, от кажіть ретязи[1]) нові робити; бо в моїх геть нізки[2]) рвуться; так зглодалися.

— Ну, про-мене! — каже брат; — але дивися, щоб мені за тото й покосив гарно цього літа.

— Бігме, бадічко, цілий згарець[3]) вам скошу, — кажу я, а самий такий утішний, гей би мене хто на сто коней посадив був.

— Ну, ну! — каже брат, — мемо видіти. А тепер іди, та розсідлай онде вороного, що аж по копита в землю вбився, а все через тебе, господарю, бо ти не міг його розсідлати, нім[4]) був за горілкою, — де би?![5])

— Ей, та бо ви, бадічко, все лиш сварите та сварите; а мені ніхто б і пальцем крови не дорізався.

Усі у сміх. А я й кажу:

— Не журіться, бадічко, про тото, що ваш вороний трошки собі попостояв, за то він собі від сегодне за дві неділі й на весіллі погуляє та медку вип'є.

— Може, й пива? — накинув Василь.

— Пива? — кажу я, — а хто ж бояри пивом частує?

---

[1]) Ланцюжки. [2]) Вогнива. [3]) Випалене (згарище) поле. [4]) Заки (поль.). [5]) Де ж таки!

— Не знаю, — утяв Василь, та й вийшов десь надвір, а я знов пішов коня розсідлувати.

Як там того вечера в нас далі діялося, не маю що розказувати, бо самі, здорові, знаєте, як на запросинах діється: п'ють, гуляють, говорять, жартують, фіґлі[1]) роблять — що більше й робили б?

Лиш Василь не гуляв, бо сидів собі смутний та невеселий кінці стола.

А сестричка собі також не гуляла; бо лежала в пасіці та тужила.

Але я собі байдуже: мені лиш мої ножі та ретязи в голові. Гай, гай, милий Боже!

VI.

В кого нема у весну роботи? Хиба, кажім, у того, що не хоче робити. Правда, що в нас у горах на весні нема вже тілько кутання, як у поляниць, чи як то в нас кажуть, гречкосіїв, але робота все-таки є, ба плоти[2]) закладати, ба пересипати, ба одно, ба друге. От так і зійшли нам тоті дві неділі до весілля, як пальцем махнув.

В четвер увечір кажуть неня до нас:

— Ну, синку, колачі вам готові, та й горілка вже в ладу. Коли ж люде вас за люде

---

[1]) Жарти, штучки, фокуси. [2]) Тини (воринне).

мають, то підіть, а ще токма[1]) такому любому товаришеві, послужити.

— Або ви не їдете, ненько? — питає брат.

— Поїхала б, синку, з радної душі, — кажуть мама, — але гей не бізую.[2]) Їдьте ж тепер самі та веселіться, здорові, доки ще молоді; бо старість, синку, не радість. Ох, ні, ні, любчику, ні!

Я встав, ще далеко було до днини, нагодував коні, вичесав як дзеркало, що хоть голися, осідлав братові вороного, а собі рижого. Вимився, вичесався, убрався як лицар який, оперезав свої нові ретязи, засадив пістоллєта та ножі за ремінь, а сам аж не можу діждати, доки сестри бадіку вберуть та налагодять, щоби боржій їхати. Так тото квапно мені діялося, а про ніщо так, як про свою Аксенію, що її в весіллі, певно, вже побачу. Лиш один тягар маю на серці: той собачий вус, як не хоче, так і не хоче рости, ти б казав, наукірки.[3])

— А готовий ти, Юрію? — питає брат із хати.

— Готовий, — кажу, тай вийшов із кліті, навіть і не замикаючи, так мені, бачите, пильно діялося тоді.

— А пороху взяв? — питає брат.

— Узяв; сто набоїв. Доста буде?

---

[1]) До того ж. [2]) Не почуваю сил, не можу (ром.). [3]) Наперекір, навмисне.

— Доста, — каже брат, — але флейтухи[1]) мені не забудь, господарю, щоби не так, як онóгди.

— О, вже не забуду, — кажу, — мене, знай, ще й сегодне в'язи болять, як тоді накрутили.

— Гайда, гай! Іди лиш та лагодь коні.

— Та коні вже відколи готові! Лиш сідати!

Підійшли ми д' нені:

— Благословіте, ненько, на дорогу та й на весілля.

— Най вас Бог благословить та й веселить, — кажуть неня, перехрестивши нас; — дивіться, синку, щоб там якої колотні не було; бо мені цеї ночі таких ягід[2]) уже снилось! А ягоди, кажуть, що то кров.

— Ет, сон мара, — каже брат, поцілувавши неню в руки, а я за ним, та й вийшли з хати. Але лишень що виїхали на гостинець, аж біжить старша сестра, та й кричить за нами:

— А ждіть же, — каже, — та же ви колачі забули взяти.

Брат на мене викрикнув:

— Уже до чого твоя голова, — каже, —служить, то, бігме, не знаю.

Я вернувся конем, узяти бесаги з колачами, а сестра й шепче мені.

---

[1]) Клейтух (пиж). [2]) Суниці.

— Там найдеш, — каже, — у папері завиту ширинську. Ту ширинську даш Василеві та й скажеш, що від Марії. Але щоб Іван не знав. Міркуй же!

— Гай, гай![1]) — кажу, та й поїхав.

Як ми пригостили до Ілаша, як він нас там красно приймав, як ми рушили в Яблоницю на старощиння, не буду вповідати, бо багато розказувати б, а мало що слухати, а я й так уже багато дечого понаплітав, без чого могло б було ретельно обійтися. Але даруйте, панове! Ви не знаєте, як тóто мило чоловікові згадати про давні свої гаразди, а я їх зазнав — зазнав, панове, та й браття мої любі. Що я тут пишу, то я не пишу небилиці, але кавалок мого життя, мого так красного та любого трівку,[2]) що годі його буде й до гробної дошки забути.

Ні, зелена моя Буковино, сині мої гори, холодні мої извори![3]) Хиба мене рука моя забула б, що би я вас забув. Тото лиш ви мене забули серед світа, але я вас про тото не забуду . . .

Їдучи в Яблоницю, відклйкав я Василя на бік, та й кажу йому:

— Осьде прислала тобі Марія ширинську.

---

[1]) Гл. стор. 32, завв. 3. [2]) Життя, існування (ром., народн. етимол.). [3]) Джерело (старе укр. слово).

Він лиш усміхнувся та й заток[1]) її собі за ремінь. «Це щось дуже дешевий дякувать,» гадаю я собі та й від'їхав. Доста я від онóгди до його серце стратив, а тепер щоб його таки й не видів! Але його, може, й тякло,[2]) що в мені кипіло. От приостав трохи конем, та й кличе на мене:

— Юрію, а ходи-ко сюда, я щось маю з тобою говорити.

— Кажи! — кажу.

— Не гнівайся, брате! — зачав він мені казати, — що я дарунок від твоєї сестри не можу радніще приймити, але Бог сам видить, що серце годі навчити . . . Хиба от тілько: поклонися від мене Марії, та й проси її, най на мене не бануе[3]) та най таки і в тугу не вдається. Вона ще молода, а коли б знала, як я страждаю, то й простила б мене. Красний цесь світ, братчику, красний!

А подумавши годинку,[4]) каже:

— Ти гніваєшся, брате? Нема за що. Промене гнівайся — не гнівайся, як собі вже там любиш, але коли хочеш, щоб я мав по чому згадувати те давнє товариство, то витешеш мені красний хрест із тої самої ялиці, що в нас . . .

— А тобі хиба хреста? . . . Схаменися!

— Або я за хрест говорю? Отто ж і я наговорив! Я тобі мав щось инше казати . . .

---

[1]) Заткнув. [2]) Наскрізь пройшло, зворушило. [3]) Не відказує, не жаліється. [4]) Хвилинку.

— Кажи! — кажу.

— Чи Калина любить діправди[1]) мого брата?

— Отто ж бо й ти наговорив! Старіст пов'язала, а його не любила б?

— А ти гадаєш, що нема так, що дівку силою віддають?

— І так може бути, — кажу, — чому ні? Але ти не видів, як вони в нас на храму прилипали? Ну, то вже не инак, але мусів ти бути п'яний.

— Твоя правда, брате! Видів я дуже добре, а я тебе ще питаю. Я знаю, що вона його любить.

— Не любить, але таки в нім топиться, — потакую я. Де я тоді розум мав, також не знаю.

— Топить, топить, — повторив мій товариш кілька раз, та й лиш на кульбаку[2]) повалився.

— Що тобі, Василю? — став я питати! — Чи тобі що не лихо?

— А чого ж би мені лихо . . . мені добре, дуже добре.

— Так, чого-сь[3]) так почорнів відразу? —

— От не видиш, вечір; а тобі здається, що я почорнів.

А відтак знов каже:

---

[1]) Навправду, справді. [2]) Гуцульське сідло (дерев'яне). [3]) = чого ти почорнів (наріч. форма).

— Ні за чим мені вже так не банно, як за моєю кресанею.

— Або з твоєю кресанею що? — питаю я. — Чи не потер лиш де когути?[1])

У нас, знаєте, носять на кресанях дорогі угорські когути, та тому я його й питав.

— Ні! — каже, а сам так красно, трошки гей крізь плач говорить.

— А покажи-ко мені твою кресаню, — став він мені по часові казати, — най виджу, чи ми однакі голови маємо.

Я йому й подав.

— Однакі, — каже, потрібувавши зо два рази, та й віддав мені її назад. — Як би я загиб, то не відказав би свою кресаню нікому, як лиш тобі!

— А ніби й я так не зробив би? — кажу.

Коли б я міг був розуміти, чого він тото таке говорив! Хто був би навіть і на гадку собі наволік?

— А, чули, — став Василь на парубків покликати, що в боярах були, — чули, як ми з Юрієм помінялися?

— Як там, як? — стали гуртом питати.

— От так, — каже Василь, — що як би я борше вмер, то лишиться моя кресаня йому, а як би він, то його мені. Чули?

---

[1]) Півні, тут півняче пірря, яке затикають за кресані, побіч пав'ячого.

— Хиба, що так, — стали другі парубки сміятися. — На старощиння їдуть, а за відумерщину говорять.

— Близче д' Христу, як д' Різдву, — каже Василь, та й мало що й говорив цього вечера більше. От їхав собі латир[1]) мене та сумував. Хиба тілько, як я хотів під'їхати ід другим парубкам, щоби з ними балакати, так він мене й кличе:

— Їдь зо мною, бо мені скучно без тебе.

От так переїхали ми майже цілу дорогу.

VII.

Стали ми, нарешті, і в Яблониці. Тітка приймала нас так, дай Боже, аби всіх добрих людей так приймали! Та й було чим приймати, — стара собі була багачка на все село, а мала лиш одну доньку, та одного сина: тілько в неї й дітей.

Горілка стоїть перебоями, куди повернешся, в хаті світло на всі боки, а по дворові горять величезні смоляниці так, що аж небо почервоніло. А гостей, гостей! І в хаті, і в хоромах, і на дворі, і в сутках, навіть і на гостинці стояли деякі, що не мали де поміститися на обістю;[2]) бо кождого, знаєте, кортіло подиви-

---

[1]) О-плече, побіч (ром.) [2]) в оселі, в садибі.

тися яке старощиння справить стара Слижиха своїй дочці.

За столом сидить Калина зо своїми дружечками. Молодого посадили з братом та боярами коло неї, музики грають — було щось аж шість скрипників, а два цимбалісти, усе вижницькі.[1]) Дружечки співають, а я стою з Василем серед двора перед вікнами, та тримаємо коні: він тримає коня пана молодого, а я старшого дружби (ніби братового), бо в нас, знаєте, така вже установа, — але коні не ржуть вам, ні! Аж страшно якось слухати; але не конче їх було й чути, бо парубки, що були в старощинні, не гримають вам із пістоллєт, ні! Одні з хати крізь вікна, а ми знов відси з надвірря, аж гори відзиваються, таке[2]) тримаємо! А музика в хаті не тужить, ні — аж мороз іде тілом; а Василь позирає лиш крізь вікно на Калину, та ані словечка, аби вам до кого заговорив, а сам то почервоніє, то побіліє, то аж почорніє.

Прийшли й пан-отець, сиві, як молоко, а борода понижше пояса.

— Веселитеся, діточки? — питають, ідучи попри нас, — веселите?

— Благословіть, отче! — каже Василь, знявши кучму (бо в нас, знаєте, ходять моло-

[1]) Вижниця — місто на Буковині, на кордоні з Галичиною. [2]) Так сильно, так дуже, так багато.

дий і дружби в кучмах, не в кресаках) — а сам так і сплакав.

— А чого ж бо ти, серце? —стали пан-отець голубити, і, нарешті, додали жартом: — З веселими веселися, не журися! Господь наш Ісус Христос сам так робив, так і ви, діточки: веселіться, доки ще весело! Господь Бог не дурно дав і весну, і молодість, і втіху, і скрипки, і пістоллєта, нарешті: все то Бог дав людям, не хто.

— Правда, пан-отче, що Бог, — утяв Василь, а сам так і повеселів. — Він дав чоловікові для його заходу і веселість, і скрипку, і пістолля, лиш аби знав він, коли чим орудувати.

Може б пан-отець були дечого май[1]) сказали, бо вони дуже любили з парубками бесідувати та їх правди божої вчити, але ніяк було, бо повибігали всі з хати, вхопили пан-отця нашого любого на руки та понесли за стіл, — такий це пан-отець у нас були. Тут приймилися зараз за діло, помолилися Богу, прочитали, що вже там треба було, заручили молодих та й не цуралися з ними повечеряти: такі це в нас пан-отчик не горделиві були; не так, як тоті нові пан-отці, що лишень що зо семинарії повилазять, а тут уже й Бога не хотять знати, не так, аби вони з нами, простими мужиками жили.

---

[1]) Більше.

Гості вечеряють, музики приграваютъ, дружечки приспівують, стара Слижиха не пам'ятає з радіщ, що вже робити, ми надворі в-одно й одно так і гримаємо з пістоллет, що аж шиби в вікнах на дрібні кавалочки потріскали, так і дзвонять, сиплючись по камінню, а Василь каже до мене:

— Тепер же, братчику мій сердешний, будуть зараз молодих виводити надвір гуляти. Скоро вийдуть, стрільмо ж два набої нараз, нехай буде братчикові мому да на славу!

— Та чого ж бо ти плачеш, Василю, вже цього вечера другий раз?

— З радіщ, Юрійку! Ти не знаєш, як я свого брата кохаю.

— Та того плакати? Але говори я, та не ладуй![1]) А тут староста, чути, вже і просить ізза стола.

Ладує Василь, ладую й я, як мали бесіду, але Василь, бачу, инак собі тоді ладував. От, слухайте, лиш. Ступає молодий через поріг, а тут їм таку вже дорогу підкладами й устелили . . . Грим раз і другий!! Ілаш лиш повалився Калині в ноги, а Василь — мені: ні пари з уст, а кров так косицями[2]) і грає! Геть мені мою рантухову[3]) сорочку оббризкала.

Молода зомліла. Брат імив Ілаша на руки,

---

[1]) Заряджай (нім. laden). [2]) Квітками, закосичитися = заквітчатися. [3]) З білого тонкого полотна.

та лиш ударився у стіну головою, а я знов пустив боржій коня, та до Василя. Ні рушиться: куля пішла право крізь серце.

Я витяг йому боржій хустку зза ременя, що йому сестра передала, та й заткав боржій рану. Чи віщувала, варе,[1]) моя сестричка, як цю ширинью коциками[2]) угорськими та лілїточками[3]) дорогими вишивала, до чого вона придасться? Не знаю. Я її раз питався, але вона мовчала та — в'яла. Як та квіточка без сонічка в'яла, любка моя, душечка моя, аж доки не зов'яла.

Калину понесли більше вмерлу, як живу у кліть. Дівки повтікали, куди котра, панотець розважали тітку, кілько могли, а парубки зробили ноші[4]) з зеленої смерічини, зложили на ній обох братів та понесли в Довгополе.

Брат мій ішов цілу дорогу при ношах, а самий такий блідий, аж чорний. Я знов вів за ними коні, пана молодого та братового, бо моїм та Василевим побігли два парубки наперед давати знати. Файну потіху принесуть старій-старесенькій Хороцованисі! Лише двох їх мала, як дві оці[5]) в голові. Налагодила посаг,[6]) та тепер най лагодить на лаві.

---

[1]) Невже, дійсно (ром.). [2]) Груба волічка. [3]) Металічні бляшечки — жовтенькі або як срібло; їх нашивають на узорах на Буковині. [4]) Носилки. [5]) Нова форма двійні: двоє очей. [6]) Віно, придане.

Не рано вже було, як ми стали в Довгополі. Ждав нас уже ввесь рід Ілашів, і мале, і велике, ба таки ціле Довгополе злягло, скоро почули що сталося. А не плачів там, ні, не голосіння, ні! Хиба каміння не плакало, а решта всі.

Нарядив я з братом обох на лаві, головами докупи.

— Отто я тебе оженив, братчику мій, соколе мій! — аж крикнув брат, а сам як заплаче, як упаде на Ілаша, як його обійме, як стане цілувати! А він, сердешний, лежить собі, фудульний, як бувало, ані ворухнеться.

І я заплакав. Або, може, не плакати, мавши одним-одного щирого товариша, та й того скласти на лаві?! Не смійте ся, пани мої; наші прості груди жаль дужче дотикає, як ваші — панські. Ми серце ще не запечатали в калитці, ані віддали до шпаркаси[3]): як у його є, так і говоримо. Коли це не до-ладу, то красно дуже вас прошу, не гнівайте ся.

На другий день приїхали комісари пороти. Господи, як кипеться стара мати!

— А неволя ж би вас утяла та вкрила, солона та тяжка! Чи тóто я вам під піж синів своїх годувала? Вон[2]) із хати, біси, або в вас сокирою загачу, як у псів, та й сама страчуся!

---

[1]) Щадничої каси (Sparkasse). [2]) Геть.

І на це як заруе,[1]) як припаде до своїх синів, як стане цілувати! Господи милий, Господи праведний! Відки тóто в матері тілько сліз тих береться та тілько любй, та тілько жалю?!

Німці пошваркотіли, почічіркали,[2]) та й потеклися.

— Течіться, як та вода по камінню течеться! — клене стара: — а над моїми синами не діждете збиткуватися.

Це діялося в суботу. А в неділеньку зранку й поховали: Ілаша коло церкви, а мого Василька за цвинтаром у куті. Щó вже стара напросилася та намолила пан-отця, аби й його з братом укупі ховали — не помогало.

— Най ваш син, — кажуть пан-отець, — уже на цім світі покуту приймає; може, Господь його за тото на тім світі простить.

А знай, що Господь милосерний простив; бо така вже вам красна та ясна днинка була, як їх ховали! Тóто лиш люде лихі, а Господь милосерний добрий: він нам усім батько, погрозиться, а відтак і обернеться, і вже добрий.

Цілий тиждень стара Хороцованиха нас не пускала від себе.

— Най, — каже, — мені видиться, що мої сини при мені. — А сама як заголосить, як

---

[1]) Заридає голосно. [2]) Ономатопеїчні слова на німецьку мову; є ще в Федьковича слово: чварснути (Три як рідні брати).

ударить сивою головою у стіну, то стіни аж заплачуть!

Але третьої неділі треба нам було конче їхати домів, бо неня вже щось три опади[1]) переказували. От попрощалися та й поїхали, обдаровані всею зброєю товаришів наших нещасливих. Брат дістав із Ілаша, а я з Василя все-все, що до цятки; та не до того нам було! На саму Пречисту Божу поховали сестричку, а з нею й шириньку, тоту кріваву, що я нею Василеві груди затикав. Не хотів я їй дати, але як стала покойна просити:

— Братчику мій, любий мій! Та же я тобі вже не довго буду на цім світку доїдати, — дай мені тоту шириньку, дай, дай!

От і дав. Носила вона її на серденьку, аж до гробу взяла.

— Братчику! — каже вона мені на саму Пречисту раненько, — здойми-ко мене на твої ручки, але так здойми, як ти мого Васильчика здоймав.

От і здоймив, та — поклав уже мертву.

— Сестричко, сестриченько моя єдина! — сплакав я; — чи ж тобі не жаль твого братчика от-так сиротою на цьому світу лишати? . . .

Нічого не відповіла, усміхалася. Знай, побачила вже свого Васильчика . . .

1862. р.

---

[1]) Трьома наворотами.

PG
3948
F4L5

Fed'kovych, I͡Uriĭ
Li͡ubá-zhuba

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY